

Peilaus – minä ja muut

Tavoite

Tavoitteena on tuoda esille nuorten liikennekäyttäytymiseen vaikuttavia seikkoja. Erityisesti pyritään tuomaan näkyviin riskikäyttäytymiseen vaikuttavia harhakäsityksiä, joukkoharhoja.

Lapset ja nuoret uskovat, että riskikäyttäytyminen on heidän vertaisryhmässään yleisempää kuin se todellisuudessa on. Omaa riskikäyttäytymistä perustellaan sillä, että kaikki muutkin tekevät niin. Joukkoharha voi vaikuttaa sosiaalisen paineen tavoin. Harhakäsitykset ruokkivat riskikäyttäytymistä ja nuoret alkavat käyttäytyä samoin kuin he luulevat muidenkin käyttäytyvän, vaikka käytös olisi heidän omien ajatustensa vastaista. Omaa riskipitoista käyttäytymistä saatetaan vähätellä: "Tuli hölmöiltyä, mutta muut hölmöilevät kuitenkin useammin".

Tanskalaisessa Rigsted –hankkeessa todettiin, että riskikäyttäytymistä pystyttiin vähentämään kun siihen liittyviä sosiaalisia harhakäsityksiä purettiin nuorten kanssa. Kohdistamalla interventio yhdenlaiseen riskikäyttäytymiseen pystyttiin vaikuttamaan myös muihin riskikäyttäytymisen muotoihin. Joukkoharhan alasampuminen edellyttää vapaata ja avointa keskustelua sekä oikeaa tietoa.

Sosiaalinen harhakäsitys tarkoittaa, että ihmiset kuvittelevat toisten tekevän toisin kuin he todellisuudessa tekevät.

Peilaus

Valitaan oppilaiden ikään sopiva kysymyssarja (esim. pyöräily 7-luokkalaisille, mopoilu 8- ja 9-luokkalaisille tai auton kuljettaja ajokortti-ikäisille; auton matkustaja –kysymyssarja on hyödyllinen jo 15:sta ikävuodesta alkaen). Kysymyssarjoissa on kaksi osaa. Ensimmäisessä osassa kysytään oppilaan omasta toiminnasta; toisessa osassa kysytään, miten oppilas ajattelee ikätovereidensa toimivan. Oppilaiden ei siis tarvitse tietää varmasti, miten heidän ikätoverinsa toimivat.

1. Sosiaalisesta harhakäsityksestä EI PUHUTA oppilaille ennen peilauksen toteuttamista.
2. Opettaja jakaa luokalle valitsemansa kysymyssarjan, johon oppilaat vastaavat.
3. Opettaja kerää vastauslomakkeet, sekoittaa ne ja palauttaa oppilaille tulosten yhteistä koontia varten.
4. Oppilaiden avustamana luodaan taululle jokaisesta kysymysparista omaa käyttäytymistä ja muiden käyttäytymistä kuvaava jakauma taulukkona.

Esim.

	Käytän kypärää mopolla liikkuessani.	Minun ikäiset käyttävät kypärää mopolla liikkuessaan.
usein	<input type="text"/>	<input type="text"/>
melkein aina	<input type="text"/>	<input type="text"/>
joskus	<input type="text"/>	<input type="text"/>
harvoin	<input type="text"/>	<input type="text"/>
en koskaan	<input type="text"/>	<input type="text"/>

5. Tulokset käydään läpi kysymyspari kerrallaan. Verrataan oppilaiden arviota omasta käyttäytymisestä heidän arvioonsa muiden käyttäytymisestä. Kun havaitaan ristiriitaa oppilaiden käyttäytymisessä ja luuloissa muiden käyttäytymisestä, ristiriidan käsittely on avainasemassa. Tässä vaiheessa otetaan esiin sosiaalinen harhakäsitys ja mitä se merkitsee.
6. Kun kaikki kysymykset on käyty läpi, oppilaat jaetaan pienryhmiin. Oppilaat pohtivat alla olevia kysymyksiä ja kirjoittavat vastauksensa paperille isoin kirjaimin (yksi asia/paperi). Lopuksi paperit kootaan taululle keskustelua varten.
 - Mistä johtuu, että ihmiset luulevat muiden tekevän asiaa x toisin kuin he itse?
 - Mistä johtuu, että ihmiset luulevat muiden tekevän asiaa x toisin kuin todellisuudessa tapahtuu?
 - Miten väärät luulot vaikuttavat omaan käyttäytymiseen?
 - Mitä omassa luokassa voidaan tehdä, että harhakäsityksiä ei syntyisi?
7. Jos on aikaa, voidaan myös tarkastella aihepiiriin liittyviä tutkimustuloksia ja verrata niitä luokan tuloksiin, mutta tämä ei ole välttämätöntä.

Lisäohjeita keskustelun tueksi

Seuraavien tekijöiden olisi hyvä nousta keskustelussa esille (opettaja voi antaa vihjeitä, kuitenkin tarjoilematta valmiita vastauksia):

- toisten esimerkki
- toiset kertovat tarinoita esim. "ryyppyreissuistaan"
- uskotaan, että asia x on hienoa
- luullaan, että kaikki muutkin tekevät asiaa x
- televisio, netti, lehdet
- vanhempien ja muiden aikuisten esimerkki

Joukkoharha voi joissain ryhmissä olla vahvempi ja joissain heikompi. Ei kannata hämääntyä, vaikka harhaa ei vastauksissa olisi havaittavissa; tämä on jo tulos sinänsä ja voidaan pohtia, miksi sosiaalista harhakäsitystä ei tässä nimenomaisessa ryhmässä esiinny. Edellä esitettyjä kysymyksiä voidaan silti käsitellä. Sosiaalinen harhakäsitys on ilmiönä hyvin tunnettu ja sillä tiedetään olevan vaikutusta nuorten riskikäyttäytymiseen. Voi esittää esimerkiksi kysymyksen: "Missä asioissa voitte arvella joukkoharhaa esiintyvän?" (yksi esimerkki on nuorten humalajuominen viikonloppuisin) tai "Mistä johtuu, että arvioitte oman käyttäytymisenne samanlaiseksi tai jopa riskialttiimmaksi kuin muiden käyttäytymisen? Mitä se tarkoittaa?"

Tärkeintä on pohtia sosiaalisia harhakäsityksiä ja niiden vaikutuksia yksilön toimintaan, ei keskittyä tilastoihin. Käsittely perustuu oppilaiden omiin näkemyksiin ("Mitä te tästä ajattelette?").

Taustatietoa

Opetuskokonaisuus perustuu Tanskassa toteutettuun Rigsted –hankkeeseen, jossa pyrittiin vaikuttamaan nuorten riskikäyttäytymiseen. Menetelmä pohjautuu huomioon, jonka mukaan lapsilla ja nuorilla on harhakäsityksiä muiden nuorten riskikäyttäytymisestä. Rigsted- tutkijoiden mukaan tavalliset valistustoimet, jotka painottuvat korostamaan riskikäyttäytymisen vaaroja ja riskejä, eivät ole tehokkaita riskikäyttäytymisen vähentämisessä.

On tärkeää, että oppilaat ymmärtävät nuorilla olevan harhakäsityksiä erilaisista asioista, kuten kotiintuloajat, rahankäyttö ja seurustelu/seksi.

Mopoilu

1. Käytän kypärää mopolla liikkeessani

Aina Melkein aina Joskus Harvoin En koskaan En aja mopolla

2. Oma moponi on viritetty

Kyllä Ei En omista mopoa

3. Olen ajanut mopolla humalassa

Usein Melko usein Muutamia kertoja En koskaan En aja mopolla

4. Olen ollut humalaisen mopokuskin kyydissä

Usein Monta kertaa Joitain kertoja En koskaan En ole ollut mopon kyydissä

5. Pelkään kaverini kyydissä, jos hän kaahaa

Varmasti Melko varmasti Ehkä en Varmasti en

1. Muut minun ikäiseni käyttävät kypärää mopolla liikkeessaan

Aina Melkein aina Joskus Harvoin Ei koskaan

2. Muilla minun ikäisilläni on viritetty mopo

Kaikilla Suurimmalla osalla Noin puolella Harvoilla Ei kellään

3. Muut minun ikäiseni ajavat mopolla humalassa

Usein Melko usein Muutamia kertoja Ei koskaan

4. Muut minun ikäiseni ovat olleet humalaisen mopokuskin kyydissä

Usein Monta kertaa Joitain kertoja Eivät koskaan

5. Muut minun ikäiseni pelkäävät kaverin kyydissä, jos hän kaahaa

Varmasti Melko varmasti Ehkä eivät Varmasti eivät

Pyöräily

1. Käytän kypärää pyörällä ajaessani

Aina Melkein aina Joskus Harvoin En koskaan

2. Olen ajanut polkupyörällä humalassa

Usein Monta kertaa Joitain kertoja En koskaan

3. Tunnen pyöräilyä koskevat säännöt kuten risteyksen väistämissäännöt

Hyvin Keskihertaisesti Huonosti

1. Muut minun ikäiseni käyttävät kypärää pyörällä ajaessaan

Aina Melkein aina Joskus Harvoin Eivät koskaan

2. Muut minun ikäiseni ovat ajaneet polkupyörällä humalassa

Usein Monta kertaa Joitain kertoja Eivät koskaan

3. Muut minun ikäiseni tuntevat pyöräilyä koskevat kuten risteyksen väistämissäännöt

Hyvin Keskihertaisesti Huonosti

Auton matkustaja

1. Käytän turvavyötä autossa matkustaessani

Aina Melkein aina Joskus Harvoin En koskaan

2. Olen ollut humalaisen autokuskin kyydissä

Usein Monta kertaa Joitain kertoja En koskaan

3. Olen ylllyttänyt auton kuljettajaa kaahaamaan

Usein Melko usein Joitain kertoja En koskaan

4. Yrittäisin hillitä kaveriani, jos hän alkaa kaahata

Varmasti Melko varmasti Ehkä en Varmasti en

5. Uskaltaisın kertoa kuljettajalle, jos minua pelottaa hänen kyydissään

Varmasti Melko varmasti Ehkä en Varmasti en

1. Muut minun ikäiseni käyttävät turvavyötä autossa matkustaessaan

Aina Melkein aina Joskus Harvoin Eivät koskaan

2. Muut minun ikäiseni ovat olleet humalaisen autokuskin kyydissä

Usein Monta kertaa Joitain kertoja Eivät koskaan

3. Muut minun ikäiseni ovat ylllyttäneet auton kuljettajaa kaahaamaan

Usein Melko usein Joitain kertoja Eivät koskaan

4. Muut minun ikäiseni yrittäisivät hillitä kaveriaan jos hän kaahaa

Varmasti Melko varmasti Ehkä eivät Varmasti eivät

5. Muut minun ikäiseni uskaltaisivat kertoa kuljettajalle, jos heitä pelottaa hänen kyydissään

Varmasti Melko varmasti Ehkä eivät Varmasti eivät

Auton kuljettaja

1. Käytän turvavyötä autoa ajaessani

Aina Melkein aina Joskus Harvoin En koskaan

2. Olen ajanut autolla humalassa

Usein Melko usein Muutamia kertoja En koskaan

3. Ajan autolla yli 20 km/h ylinopeutta

Usein Melko usein Joskus Harvoin En koskaan

1. Muut minun ikäiseni käyttävät turvavyötä autoa ajaessaan

Aina Melkein aina Joskus Harvoin Eivät koskaan

2. Muut minun ikäiseni ajavat autolla humalassa

Usein Melko usein Muutamia kertoja Eivät koskaan

3. Muut minun ikäiseni ajavat autolla yli 20 km/h ylinopeutta

Usein Melko usein Joskus Harvoin Eivät koskaan